

פרק ט"ז

יחידה 32: שליחות שמואל למשוח מלך תחת שאול (א' - י"ב)

53 ספר שמואל א' | פרק ט"ז

פרק ט"ז

מלכות שאול			סוף ימי השופטים		
מפלת שאול	שאל רדף אחרי דוד	ה מואב בשאול	המלכת שאול והגלחתו	שמואל	קלי
כז-ל"א	יח-כז	טז-יח	י-טז	י"ג	י"א-י"ג

יחידה 32 - שליחות שמואל למשוח מלך תחת שאול (א'-י"ב)

1. ה' שולח את שמואל למשוח את דוד למלך. מדוע חשש שמואל ששאול יהרג אותו, הרי ה' שלחו למשימה ובוודאי ישמור עליו?

2. ציירו קומיקס על אשר איירע בבית ישי בשעת בואו של שמואל לביתו.

שמואל רואה את אליאב	שמואל מניע לביתו של ישי
שמואל רואה את דוד	שמואל רואה את שאר בניו של ישי

3. מה ההבדל בין הראייה של שמואל כאדם לבין הראייה של הקב"ה?

4. מה רצה הכתוב ללמדנו בתיאור המפגש בין שמואל לכל בניו של ישי?

הקדמה

חוש הראייה - מערכת הראייה בנויה מהעין הקולטת את הגירוי החזותי (הנוצר מקרני אור הפוגעים בעצמים וחוזרים אל העין) ומהאזורים הנמצאים במוח שתפקידם לעבד גירוי זה. ישנם אנשים שאיבדו את חוש הראייה. כדי לחפות על מגבלה זו הם משתמשים בחושים אחרים שמתחדדים בעקבות אבדן חוש הראייה. חוש הראייה מאפשר לאדם לראות את חלקו החיצוני של כל עצם, אך הוא אינו מאפשר לאדם להתבונן בחלקו הפנימי של החפץ (אלא אם כן נפתח את החפץ).

בפרקנו נלמד על חוש הראייה במובן שונה של ראייה פנימית ועמוקה, שבעזרתה נוכל להתבונן בעומקם של דברים.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

- מדוע חשש שמואל להריגתו בידי שאול, הרי ה' שלחו למשימה ובוודאי ישמור עליו?
- מנו כמה פעמים חוזר השורש רא"ה ביחידת הפסוקים? מה יכול הדבר ללמדנו?

אפשרויות למענה ולדיון

שמואל אוהב את שאול לכן הוא מתאבל על שאול ועל קריעת הממלכה ממנו. אי לכך כאשר הקב"ה מצווה עליו ללכת למשוח מלך חדש על ישראל הוא מבקש להשתמט מלמלא שליחות זו.

מדוע חשש שמואל פן שאול יהרגו, הרי הוא נצטווה מפי ה' שילך למשוח את בן ישי ובטוח שה' ישגיח עליו שלא יאונה לו שום רע? הרד"ק ביאר שבמקום סכנה אין סומכים על הנס ושאלת שמואל נבעה מראיה אנושית פשוטה על אופן הצלתו בדרך הטבע.

האברבנאל ביאר ששמואל רצה להשתמט משליחותו כיוון שהיה רע בעיניו שהוא ימליך מלך אחר במקום המלך הראשון שהוא נשלח למנותו למלך. לפי זה, העצה שנתן לו ה' הייתה כדי לפייסו שילך ושלא יאונה לו שום רע.⁶¹

שמואל הולך לבית לחם. האנשים המכובדים בעיר יוצאים לקראתו כדי לקבל את פני האורח החשוב. הם הופתעו לראות אותו בעירם כיוון שבמהלך הזמן שמואל הפסיק להסתובב בערי הארץ כפי שנהג בהתחלה.⁶²

שמואל מזמין לסעודת הזבח את משפחתו של ישי כיוון שאחד מבניו יומלך למלך על ישראל.

בהמשך הפסוקים המתארים את המפגש בין שמואל לבניו של ישי, חוזר השורש רא"ה ארבע פעמים. חזרה זו באה לומר לנו שישנה ראייה חיצונית וישנה ראייה פנימית, וכדי למצוא את המלך החדש עלינו להביט בראייה פנימית.

לאור זאת נבין את טעותו של שמואל החושב שאליאב, הבן הבכור, הוא המלך העתידי. שמואל השווה את אליאב לשאול מבחינת המראה החיצוני ולכן סבר שהוא ממשיך דרכו של שאול. ה' מדגיש שאין להביט בחיצוניות אלא בפנימיות של האדם.

כשדוד מגיע אל שמואל הוא מתואר ביופיו החיצוני. כיוון שלמדנו שאין להביט בחיצוניות, לכאורה אין סיבה שבגללה דוד ראוי למלוכה. אמנם הראייה האנושית היא מוגבלת ורק הקב"ה במבטו העמוק, יכול לראות את דמותו האמיתית של דוד ואת התאמתו למלוכה.

המסרים העולים מן היחידה

1. **'אדם יראה לעיניים'** - שמואל מביט בעיניים אנושיות ולכן הוא חושב שכבר מצא את האיש המתאים למלוכה. אך ה' מבהיר לו שלא הראייה החיצונית היא הקובעת אלא ה' יראה ללבב.

2. **חיים של שליחות** - שמואל מקיים את ציוויו של ה' והולך להמליך את דוד למרות אהבתו לשאול.

61 הרמב"ם (שמונה פרקים, פרק ז') מפרש שהבין שהיה פגם בהתנהגותו של שמואל כיוון שהוא פחד מפני שאול וזה גרם למסך בנבואתו.

62 פירוש דעת מקרא פסוק ד'.

הצעות להמחשה ולהרחבה

1. ניתן להזמין לכיתה אדם שבמהלך חייו היה שליח או בעל תפקיד שהרגיש כשליח (נציג של המדינה במדינה זרה, שליח של הסוכנות היהודית וכד').
2. ניתן לשחק בכיתה משחקים המדגישים את הצורך בחוש הראייה, כגון תלמיד מכסה את עיניו ואמור להגיע ממקום אחד לשני בלי להיתקל בשום חפץ, זיהוי של אותיות או ציורים ממרחק וכד'.

יחידה 33: משיחת דוד והצלחתו כנער שאול (י"ג - כ"ג)

54 ספר שמואל א' | פרק ט"ז

יחידה 33 - משיחת דוד והצלחתו כנער שאול (י"ג-כ"ג)

5. כתבו את ההבדל בין משיחת דוד למשיחת שאול (שמואל א', פרק י').

6. מהי עצת עבדי שאול כאשר רוח אלוקים רעה מבעתת בז?

7. כתבו מודעת "דרושים" למציאת נער שיבוא לנגן אצל שאול. מה הן התכונות הנדרשות לעבודה? (היעזרו בפסוקים ט"ז-י"ח)

8. מאילו מילים בפסוק כיג ניתן להבין שהרוח הרעה המבעתת בשאול הייתה באה והולכת?

9. מה הקשר בין כלי נגינה זה לדוד?

לא אשר יראה הרוח - איך על פי שקראת למצטרף "דואה", שאמרת לשאול "אנכי הרוח", כן אני מודיעך שאני דואה.

"והוא אדמוני" = כיון שראו שמואל את דוד שראו אדמוני מדידיא אמרי - איך זה שופך דמים כגשון עגארי - "דואה ראונו אדמוני" אמר לו הקב"ה "עם יפה עניים" עשו מדעת עצמו הוא הורג אבל זה מדעת מנוהרין הוא הורג.

הקדמה

הנגינה והשפעותיה על נפש האדם - בספר בראשית (ד', כ"א) מתוארת המצאת כלי הנגינה "ואת אחיו יובל הוא היה אבי כל תפש כנור ועוגב". לנגינה ישנן השפעות רבות על האדם כגון: על הרגשות שלו - משום שהיא מביאה לשמחה, לרוגע וכדו', וכן על האינטליגנציה, על הזיכרון, על תהליכי הלמידה ועוד. משתמשים בנגינה גם בתחום הטיפול הנפשי לטובת טיפול בקשת רחבה של קשיים כגון: כישורים חברתיים, הפרעות אכילה, מודעות עצמית, העשרה רוחנית ועוד.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

- א. כיצד בפסוקים בא לידי ביטוי הניגוד בין שאול ובין דוד?
- ב. מהי לדעתכם ה'רוח הרעה' המפעמת בשאול?
- ג. כיצד הנגינה משפיעה על בני האדם?

אפשרויות למענה ולדיון

לאחר שדוד נמצא ראוי למלוכה הוא נמשח בשמן המשחה כסימן למינויו למלך. זמן רב ייקח עד שדוד ימונה בפועל למלך על כל ישראל (בתחילת ספר שמואל ב').

ישנו ניגוד בין שאול המלך לבין דוד, המלך העתידי. מחד 'רוח ה' צולחת על דוד במשמעות של רוח גבורה ונבואה, ומאידך 'רוח אלוקים רעה' מבעתת את שאול. שני מלכים אינם יכולים לשמש תחת כתר אחד ולכן כאשר אחד עולה השני יורד. ישנו ניגוד חריף בין 'רוח אלוקים' ששרתה על שאול בתחילת מלכותו ובין ה'רוח הרעה' השורה עליו עתה.

מה היא אותה 'רוח רעה' המפעמת בשאול? האברבנאל כתב שהרוח הרעה היא המחשבה של שאול שה' סר מעליו ובעצם הוא האויב שלו. המלבי"ם כתב שהעצב שנפל על שאול היה הרגשת החיסרון מהרוחניות שהייתה בו ונלקחה ממנו. ניתן לומר שעצם העצבות והבעתה שירדו על שאול הן גם עונשו והן גם בבחינת 'עבירה גוררת עבירה'.

כדי שיהיה לשאול טוב, מחפשים בשבילו אדם היודע לנגן בכינור.⁶³ בכוח הנגינה להביא את האדם למצב רוחני גבוה (פרק י' פסוק ו'). ואילו מטרת הנגינה אצל שאול הייתה להשכיח ממנו את הרוח הרעה ולהביאו להרגשה טובה.

מפרטי סיפור הבאת דוד כמנגן לשאול, אנו לומדים פרטים נוספים על דוד שלא ידענו עד כה. תחילה ידענו שהוא רועה צאן והוא אדמוני עם יפה עניים וטוב רואי. כעת אנו מגלים שהוא גם יודע לנגן, גיבור חיל, איש מלחמה, נבון, איש תואר וה' עמו. הרלב"ג כתב שהפירוט המיוחד על דוד בא כיוון שלארמון המלך נכנסים רק אנשים מיוחדים בעלי מידות מיוחדות ולכן פרטו לפני שאול את מעלותיו של דוד. ייתכן אף שרוח ה' שפעמה בדוד מיום מינויו למלך, יצרה בו את השינוי עד כדי כך שנהפך לאיש אחר.⁶⁴

המסרים העולים מן היחידה

1. **הקדמת רפואה למכה** - עבדי שאול היו מודעים להתנהגותו של שאול ולכן הם ניסו דרך הנגינה להרחיק מדרך התנהגות זו.
2. **נאמנות** - אף על פי שדוד ידע שהוא ראוי למלוכה הוא אינו מגלה זאת לשאול ומבצע את מלאכתו נאמנה.

הצעות להמחשה ולהרחבה

1. אם ישנם תלמידים שיודעים לנגן, ניתן לבקש מהם שיביאו את כלי הנגינה וישמיעו בפני התלמידים את יכולת הנגינה שלהם. אם אין תלמידים היודעים לנגן, אפשר להשמיע (מחשב, טייפ וכד') בכיתה כל מיני סוגי מוזיקה וכלי נגינה. התלמידים יתארו את תחושותיהם למשמע סוגי מנגינות שונות.
2. ניתן לפתוח דיון על נאמנות. מתי אנו נאמנים? האם בכל מקרה צריך להישאר נאמנים? למי בדרך כלל צריך לשמור אמונים?

63 ככל הנראה, אין מדובר על כלי הנגינה המכונה כינור בימינו, אלא מדובר בכלי נגינה הדומה בימינו לנבל.

64 פירוש זה נכתב בספר מלך בישראל (עמ' 237).